

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Finansministeren

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
17/4633

Dato
23.01.2018

Svar på spørsmål fra kontroll- og konstitusjonskomiteen av 16. januar 2018

Jeg viser til brev av 16. januar 2017 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen, vedlagt seks spørsmål til skriftlig besvarelse. Det vises også til komiteens brev av 14. og 22. november 2017 og mine svarbrev av 21. og 29. november 2017, samt min redegjørelse for komiteen og svar på spørsmål i høringen 10. januar 2018.

Spørsmål 1

Spørsmål

«Komiteen ber om å få oversendt dokumentasjon for finansministerens påstand om at Finansdepartementet har bedt tidligere direktør i Statistisk Sentralbyrå Christine Meyer om å vente med omorganiseringen til etter at Statistikklovutvalget har lagt fram sin innstilling. Komiteen ber ikke om departementets synspunkter på Bye-utvalgets forslag, men på de forslag om omorganisering som faktisk ble fremmet av Christine Meyer.»

Svar

I «Instruks til Statistisk sentralbyrå» fastsatt av Finansdepartementet 1. august 2014 heter det: «*Finansdepartementets styring av SSB skal være skriftlig.*» Styringen tar utgangspunkt i departementets budsjettproposisjon og Stortingets behandling av denne. De sentrale dokumentene er:

- i) tildelingsbrevet fra departementet
- ii) referat fra møte om SSBs årsrapport

iii) referat fra møte om SSBs halvårsrapport

Styringskalenderen fremgår av vedlegg til tildelingsbrevene for 2016 og 2017 (se vedlegg 2 og 3 i mitt brev av 21. november 2017).

Bye-utvalgets rapport ble lagt frem i januar 2017, og forslagene skapte betydelig strid og diskusjon. Departementet uttrykte bekymring på to møter i januar og sa at SSB ikke bør vedta noe som lovutvalget senere vil kunne gå imot, jf. svar på spørsmål 2 i mitt brev til komiteen av 21. november 2017. Departementet understreket blant annet viktigheten av å levere til Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) og andre offentlige utvalg, utvikle modeller og levere analyser til Stortinget, departementer mv. Departementet pekte på at det er en fare for at disse oppgavene over tid vil bli dårligere ivaretatt hvis de legges til statistikkavdelingene, videre at formidling til et norsk publikum ikke ivaretas gjennom internasjonale publiseringer, og at departementets behov for modelleveranser måtte ivaretas. Departementet tok også opp at SSB i større grad bør konsentrere forskningen om økonomiske problemstillinger, herunder modellbaserte analyser av norsk økonomi, se tildelingsbrevene for 2016 og 2017.

Bakgrunnen for at departementet tok opp disse spørsmålene med SSB allerede i januar var Bye-utvalgets rapport, men synspunktene var av generell karakter og satte slik sett grenser for hva slags omorganisering som kunne gjennomføres, uavhengig av forslagene fra Bye-utvalget. Likevel var Meyers påfølgende forslag til prinsipper for forskningsvirksomheten, forslaget om å legge ned flere modeller og flytte de fleste gjenværende modellene ut av forskningsavdelingen, samt forslaget om innplasseringskriterier og stillingsplan tydelig inspirert av Bye-utvalget.

Departementet mottok 1. mars 2017 en e-post med Meyers første forslag til notat om prinsippene for organiseringen av forskningsvirksomheten (se vedlegg 1k i mitt brev av 29. november 2017). Etter ønske fra Meyer ga departementet innspill til notatet, men vesentlige deler av våre innspill ble lagt til side av Meyer i det notatet som ble sendt på høring internt i SSB (oversendt departementet i e-post 7. mars 2017, vedlegg 1r i nevnte brev), se også svar på spørsmål 5 nedenfor.

Møtet om årsrapporten 27. mars 2017 var den første naturlige stasjonen for å skriftliggjøre en advarsel. I referatet fra møtet, som er oversendt Riksrevisjonen, står det (se vedlegg 5 i mitt brev av 21. november 2017):

«Departementet understreket igjen at virksomheten ikke bør foreta større endringer som foregriper statistikklovutvalgets arbeid og tilrådinger. Samtidig må SSB sikre at kvaliteten på og leveranser til Stortinget og departementene, herunder at leveranser i hht. modellkontraktene ikke svekkes som følge av evt. omorganiseringer.»

Disse styringssignalene la klare føringer for det videre arbeidet i SSB med omorganiseringen av virksomheten. På dette tidspunktet var det ikke grunnlag for å stoppe en omorganisering, men det var behov for igjen å understreke hvilke rammer som måtte gjelde for eventuelle endringer.

På tross av departementets signaler, fremmet Meyer 25. april 2017 et forslag om å flytte alle modellene, unntatt KVARIS, ut av forskningsavdelingen. Videre foreslo hun å legge ned de øvrige modellene unntatt MOSART og to av skattemodellene (se vedlegg 1h i mitt brev av 29. november 2017). Forslaget innebar blant annet å avvikle SNOW, som er helt sentral for departementets langsiktige beregninger av klimautslipp, og DEMEC, som er helt sentral for departementets langsiktige beregninger av statsfinansene. Finansdepartementet stoppet forslaget i et møte 5. mai 2017. Dette ble bekreftet av tidligere forskningsdirektør Kjetil Telle i høringen 10. januar 2018.

Finansdepartementet mottok forslag til innplasseringskriterier og stillingsplan 25. august 2017, etter at de var presentert for forskningsavdelingen. Departementet ba, som en konsekvens av dette, om et eget møte om saken 19. september 2017. I mellomtiden valgte SSB å beslutte innplasseringskriteriene og stillingsplanen. I møtet uttrykte departementet bekymring blant annet for at modellarbeidet i liten grad ville bli vektlagt og premiært, samtidig som en i stor grad ville innplassere forskere i forskningsavdelingen som i liten grad vil være interessert i slikt arbeid (se svar på spørsmål 2 i mitt brev av 21. november 2017 og svar på spørsmål 6 i mitt brev av 29. november 2017), helt i tråd med styringssignalene fra årsrapportmøtet i mars.

I møtet med Meyer 30. oktober 2017, da det var blitt klart at hun hadde sett bort fra våre advarsler og iverksatt et forslag som kunne medføre at SSB ikke ville være i stand til å ivareta viktige deler av samfunnsoppdraget, ba jeg SSB sette omorganiseringen av forskningsvirksomheten på hold frem til lovutvalget hadde lagt frem sine anbefalinger og de hadde vært på høring. Dette var første gang jeg ba om at omorganiseringen ble stoppet. Meyer bekreftet dette i høringen: «*Den første gangen jeg ble bedt om å stoppe, var i det første møtet med finansministeren, som var 30. oktober. Da ba hun meg stoppe.*»

I høringen 10. januar 2018 understreket jeg samtidig at SSB må moderniseres og videreutvikles. Det var også en del av oppdraget til Meyer da hun ble ansatt. Det har ikke vært departementets syn at forskningsavdelingen skulle skjermes mot enhver form for omorganisering. Men det fremgår av dokumentasjonen at departementet – som en respons på de forslag om omorganisering som faktisk ble fremmet av Meyer – satte begrensninger for hvilke endringer som kunne aksepteres: Vi understreket at samfunnsoppdraget måtte ivaretas og at det ikke burde foretas større endringer som foregriper statistikklovutvalgets arbeid og tilrådinger, vi stoppet forslaget om å avvikle flere av modellene, og sist høst ba jeg Meyer sette omorganiseringen av forskningsvirksomheten på hold.

Spørsmål 2

Spørsmål

«Komiteen viser til både finansministerens brev og forklaring i høringen om at det i en telefonsamtale var spesifikk omtale av tre ansatte i SSB, og inntrykket var at dersom disse tre ikke ble berørt, ville omstillingen kunne fortsette. Mener finansministeren det

er i tråd med god eierstyring å diskutere navngitte medarbeidere i samtaler mellom departementet og etatsledere?»

Svar

Det er ikke grunnlag for å hevde, verken fra mine skriftlige eller muntlige svar til komiteen, at dersom tre personer ikke ble berørt, ville omstillingen kunne fortsette. Telefonsamtalene det siktes til, er omtalt i mitt brev til kontroll- og konstitusjonskomiteen av 21. november 2017. Formålet med samtalene var å bidra til å finne mulige løsninger som Meyer kunne bringe med seg til møtet med meg påfølgende mandag. Bakgrunnen var at SSB hadde valgt å starte omstillingsprosessen ved å flytte nøkkelpersonell bort fra enkelte av beregningsmodellene, slik at SSBs evne til å levere styringsverktøy og analyser til forvaltningen kunne bli svekket.

I den løpende kontakten med etater er det ikke uvanlig at navngitte medarbeidere omtales. For eksempel kan enkeltpersoner bli nevnt når det er snakk om nøkkelmedarbeidere eller ledere. Det vil også forekomme at enkeltmedarbeidere omtales i forbindelse med gode prestasjoner og tiltak i virksomheten. Det er helt i tråd med god etatsstyring.

Spørsmål 3

Spørsmål

«Komiteen viser til opplysninger i det skriftlige svaret fra 29. november 2017 og i forklaringen under høringen om at det ikke ble tatt referater, kun personlige notater, fra en rekke viktige samtaler mellom departementet og SSBs ledelse i forbindelse med omorganiseringen. Har statsråden trukket noen erfaringer fra dette som hun vil ta med seg i det videre arbeidet med eierstyringen og dialogen med underliggende etater, og vil hun fremover endre denne praksisen slik at det blir lettere å kunne dokumentere hva som er blitt sagt og gjort i samtaler mellom departementet og underliggende etater?»

Svar

Våre etatsledere gir uttrykk for at det er viktig for dem å kunne ha en god muntlig dialog med departementet. Vi lytter, veileder og bidrar til å finne løsninger, slik at måloppnåelsen blir best mulig. Slik har det vært under tidligere regjeringer, slik er det i andre departementer, og slik ønsker vi at det skal være. Det kommer selvsagt som et supplement til en oversiktlig og god skriftlig styring.

Fremover legger vi opp til en noe hyppigere formell styringsdialog med SSB enn det som har vært praktisert hittil. I tildelingsbrevet til SSB for 2017 (sendt 13. januar 2017) ble SSB bedt om å vurdere overgang fra halvårsrapportering til tertialrapportering. I tråd med SSBs ønske, vil de fra 2018, i likhet med flere virksomheter under Finansdepartementet, rapportere hvert tertial. Det vil dermed være tre møter hvert år

(et årsmøte og to tertialmøter), hvor det utarbeides omforente referater som inngår i den formelle styringsdialogen. Videre legges det opp til at SSBs styre ved styreleder vil delta i tertialmøtene mellom departementet og SSB.

Spørsmål 4

Spørsmål

«Komiteen viser til følgende formulering fra finansministeren under høringen:

«Det har altså ikke skortet på advarsler fra Finansdepartementets side. De begynte å komme i januar. Det har vært systematisk gjentatt gjennom hele året.

(...)

Frem til Meyer valgte å iverksette disse omfattende endringene, var dette på tegnebrettet. Og gjennom den dialogen som var, kom vi med alle våre advarsler. Vi begynte i januar. (...) Derfor benyttet vi anledningen hele veien i den styringsdialogen vi hadde, til å si: Vent på Statistikklovutvalget, dette er for omfattende.»

Kan finansministeren dokumentere at Finansdepartementet har sagt dette i forbindelse med svar på direkte spørsmål om dette fra Marianne Marthinsen i februar 2017 og i tilbakemeldinger på prinsippnotatet som skulle ligge til grunn for omorganiseringen i SSB?»

Svar

Sitatene i spørsmålet er fra ulike svar jeg ga til Dag Terje Andersen og Nils T. Bjørke under høringen i kontroll- og konstitusjonskomiteen 10. januar 2018. I svar til kontroll- og konstitusjonskomiteen 21. november 2017 og 29. november 2017 med vedlegg har jeg lagt frem dokumentasjon på styringsdialogen med SSB gjennom 2017. Jeg viser også til svaret på spørsmål 1 over.

Spørsmål nr. 623 fra Marianne Marthinsen 6. februar 2017 dreide seg om det ville være *«fornuftig å avvente statistikklovutvalget før det gjøres vesentlige endringer i SSBs organisering og virksomhet»*. Spørsmålet var begrunnet i den da pågående debatten om modellvalg og fremtidig organisering av SSB med henvisning til Bye-utvalget. Marthinsen viste også til at partene i arbeidslivet hadde uttrykt uro over SSBs fremtidige rolle i forhold til Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene.

På dette tidspunkt forelå ikke konkrete forslag fra Meyer, og departements advarsler var tilpasset situasjonen i lys av blant annet Bye-rapporten. I mitt svar til Marthinsen viste jeg blant annet til at vi i tildelingsbrevet for 2017 skrev at *«forskningsavdelingen bør konsentrere seg om økonomiske problemstillinger, herunder modellbaserte analyser av norsk økonomi»*. Det er i samsvar med de tilbakemeldingene som ble gitt til SSB i møtet om Bye-rapporten 26. januar 2017.

Videre svarte jeg:

«Det er viktig at SSBs arbeid for TBU og andre utvalg har partenes tillit. Jeg er enig i at SSB har en viktig rolle i analyse- og utredningsvirksomheten, og Finansdepartementet har selv glede av dette. Jeg har merket meg at administrerende direktør Christine Meyer i brev til meg og arbeids- og sosialministeren, med kopi til TBU, har understreket at en eventuell omorganisering av forskningsavdelingen ikke vil svekke det viktige arbeidet SSB gjør for TBU.»

I tillegg understreket jeg viktigheten av evnen til å levere på samfunnsoppdraget:

«Jeg legger til grunn at SSB også fremover ivaretar sin rolle som leverandør av makroøkonomiske styringsverktøy og analyser.»

Jeg forutsatte altså at det ikke skulle gjøres omfattende endringer som kunne gå utover SSBs evne til å levere analyser og styringsverktøy for departementene, for Stortinget, for partene i arbeidslivet og for andre.

Departementets tilbakemeldinger på notatet om prinsipper for forskningen i SSB er omtalt i svar på spørsmål 5 nedenfor.

Spørsmål 5

Spørsmål

«4. mars 2017 redigerte Finansdepartementet Christine Meyers utkast til prinsippnotat for SSB. Teksten under avsnittet «Relasjon til lovutvalget» var endret betydelig fra Meyers utkast og lengden redigert ned fra 5 til 2 avsnitt. Her er den oppdaterte teksten som Finansdepartementet foreslo skulle stå i prinsippnotatet under dette avsnittet:

«Lovutvalget skal levere sin innstilling til jul 2017 og det er naturlig å anta at utvalget der har tatt stilling til hvorvidt forskning bør være hjemlet i statistikkloven. Etter at utvalget har lagt frem sin innstilling er det grunn til å tro at Finansdepartementet vil sende forslaget på høring før de eventuelt fremmer en lovproposisjon til Stortinget. Det vil derfor kunne ta lang tid før en ny statistikklov er vedtatt.

Det er derfor min vurdering at det har vært nødvendig å sette i gang en prosess nå. For å rekruttere en dyktig permanent leder for avdelingen og for å få en tydeligere og konsistent retning for forskerne i SSB, så har det vært behov for å klargjøre noen overordnede prinsipper og organisere virksomheten i tråd med disse prinsippene. Dette er ikke minst viktig for å få en best mulig forskningsavdeling i tråd med målet fra tildelingsbrevet om forskning på et høyt internasjonalt nivå. En slik prosess er ikke i konflikt med lovutvalget, som blant annet skal se på om forskning skal være lovpålagt for SSB.»

Hva er bakgrunnen for at Finansdepartementet omtalte forholdet til statistikklovutvalget på den måten og viste til omorganiseringen som «viktig» og «ikke i konflikt med lovutvalget?»

Svar

Christine Meyer ba i en e-post 1. mars 2017 om innspill fra departementet til et notat om prinsippene for organiseringen av forskningen i SSB med sikte på publisering på SSBs intranett, se vedlegg 1k i mitt brev til kontroll- og konstitusjonskomiteen 29. november 2017. Departementets innspill er gjengitt i vedlegg 1n til samme brev.

Vår omtale av lovutvalget må ses i sammenheng med departementets øvrige merknader, hvor det blant annet ble foreslått å ta inn tekst som ville dreie kursen i notatet vesentlig, som for eksempel:

- «*[Samtidig har SSB en rekke oppdrag fra forvaltningen], herunder utvikling og vedlikehold av makro- og mikroøkonomiske modeller*».
- «*Utvikling av økonomiske modeller står sentralt i denne virksomheten*».
- analysevirksomheten «*skal i hovedsak konsentreres om økonomiske analyser. En stor del av analysene bør knyttes til SSBs økonomiske modeller*».
- at en i prioriteringen av ressursene bør «*videreføre en betydelig portefølje av økonomiske modeller*».

Videre hadde departementets innspill på at det burde være fleksibilitet i hvordan prinsippene skulle anvendes for den enkelte forsker, i tillegg til generelle nedkortinger i et forholdsvis langt notat.

Departementet ble i en e-post 7. mars 2017 (vedlegg 1r i nevnte brev) oversendt notatet slik det etterpå ble lagt ut på SSBs interne nett. Departementets merknader nevnt over, som var ment å ivareta hensynet til SSBs rolle som leverandør av relevante analyser til departementene, til Stortinget, til partene i arbeidslivet og andre, var ikke blitt innarbeidet.

Innspillet om fleksibilitet på individnivå var ikke fulgt, og merknadene om modeller for forvaltningen var ignorert. Det ble tvert imot betonet at det «*kan være problemstillinger som kan være interessante ut fra et forvaltningssynspunkt, men hvor det er vanskelig å tilfredsstille de krav til empirisk fundament og metodisk kvalitet som vi må stille som en uavhengig statistikk- og analyseleverandør*». Meyer betonet også at «*prinsippene skal bidra til å sette retning for utvikling av forskningsavdelingen fremover*».

Følgelig ble det nødvendig i møtet om årsrapporten 27. mars, som er et sentralt møte i styringsdialogen, å advare på nytt (se svar på spørsmål 1 over).

Spørsmål 6

Spørsmål

«Komiteen gjentar sin anmodning om å få oversendt referater/notater fra møter 26.1.2017, 24.4.2017, 19.9.2017, 30.10.2017 og 8.11.2017.»

Svar

Styringen av SSB skjer skriftlig og tar utgangspunkt i departementets budsjettproposisjon og Stortingets behandling av denne. De sentrale dokumentene er tildelingsbrev fra departementet og referater som er gjennomgått av både SSB og Finansdepartementet fra årsrapportmøter og halvårsmøter. Styringsdokumentene for 2017 ble oversendt kontroll- og konstitusjonskomiteen 21. november 2017 som vedlegg til mitt svar på komiteens spørsmål av 14. november 2017.

I tillegg til årsrapportmøtet og halvårsrapportmøtet avtales andre møter ved behov. For slike møter er det ikke utarbeidet fullstendige, omforente referater. Det gis ikke innsyn i departementets interne nedtegnelser fra slike møter. Dersom det i forbindelse med slike møter skulle oppstå behov for å justere eller korrigere den formelle styringsdialogen, skal dette uansett bekreftes skriftlig etterpå. Følgelig ble det etter mine møter med Meyer 30. oktober og 8. november 2017 i brev fra departementet til SSB 10. november 2017 anmodet om at omorganiseringen av forskningsvirksomheten ble satt på hold inntil statistikklovutvalget har lagt frem sin innstilling og forslagene har vært på høring (vedlegg 8 i mitt brev av 21. november 2017).

Jeg har redegjort for departementets syn og vurderinger fra disse møtene i mitt innlegg i den åpne høringen 10. januar 2018, i mine brev av 21. og 29. november 2017 til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité, samt i svar på spørsmål 1 ovenfor. Samtidig vil jeg understreke at det er et hierarki i etatsstyringen. Møter og uformelle samtaler er et nyttig supplement til de formelle styringsdokumentene, men vil aldri være noen erstatning for eller oppheve den formelle styringen.

Med hilsen

Siv Jensen